



**Geschichte der geistlichen Stiftungen, der adlichen  
Familien, so wie der Städte und Burgen der Mark  
Brandenburg**

[Urkunden-Sammlung für die Orts- und spezielle Landesgeschichte]

**Riedel, Adolph Friedrich**

**Berlin, 1842**

XVII. Erzbischof Friedrich von Magdeburg publicirt das Verbot des  
Cardinal-Legaten Nicolaus von Cufa in Bezug auf die Verehrung des  
heiligen Blutes, im Jahre 1452.

---

---

**Nutzungsbedingungen**

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54306)

boris vel momenti. Datae Romae apud S. Petrum Anno Incarnationis dominicae Millesimo, quadringentesimo, quadagesimo septimo, quarto Jd. Septemb. Pontificatus nostri Anno primo.

Nach Lüdke.

**XVI.** Bischof Arnold von Lübeck verwendet sich für die Abschaffung der Verehrung des heiligen Blutes auf Befehl des Papstes Nicolaus V., im Jahre 1450.

Obsequiosam in singulis complacendi voluntatem Reuerende in Christo pater, fautor et amice singularis, Accepimus nouissime cum ea, qua decuit Reuerentia, Sanctissimi Domini nostri Papae Nicolai V. scripta atque mandata, in quibus narratur, Sanctitati suae a nonnullis magnae autoritatis viris significatum fuisse, intolerabiles cotidie committi errores atque populi deceptiones in Vuilshaco, vestrae dioecesis oppido, vbi Clerici Ecclesiae illius tres affirmant conseruari Hostias, cruore miraculoso asperfas, in quibus tamen hostijs alij referunt nullum vnquam fuisse miraculum, nec cruorem miraculosum, et circa hoc erroris grandis principium multiplices alij erroris dietim, vt suae Sanctitati relatum esse testatur, ibidem frequentantur. Committens nobis atque mandans, vt vocatis Reuerendissimo Domino Archiepiscopo Magdeburgensi, vestra paternitate, atque Illustri Domino Friderico Marchione Brandenburgensi, ab initio huius rei nos diligenter informemus, et omnia fideliter examinemus, atque suam Sanctitatem super praemissis et singulis ea concernentibus, non differamus reddere certiozem. Ea propter desideriose affectamus, hortamur in Domino atque obnixè in vera charitate deprecamur, vt vos ipsi rem ipsam, in Dei timore, et recta conscientia iudicetis, atque consilij adhibitis, et maturis informationibus praefati Domini Magdeburgensis Metropolitanì vestri, prudenter errores talismodi tollatis, ac sagacitate propria taliter reformetis, vt vos et nos, atque dicti principes a laboribus ex expensis prolixioribus, iuste simus excusati, cum fas non erit nobis summi Pontificis mandata negligenter praeterire, conuenientioreque vobis, et Ecclesiae vestrae atque eidem Sanctissimo Domino nostro, longe arbitramur gratiosorem eam reformationem in praemissis, quae a beneuola atque spontanea processerit voluntate. Non etiam ambigimus, quin Domino Deo acceptissimum praestabitis obsequium, Si fideliter se exhibuerit Dominatio vestra in praemissis. Altissimus conseruet e. u. p. in votiui successus prosperitate feliciter et longaeue. Ex castro nostro Vthin. XII. die Septembris nostro sub secrete Anno M. CCCC. Lmo. Responsum vestrum benignum, si consilij super praemissis placeat aequiescere Metropolitanì vestri, nobis petimus rescribi nuncium per praesentem.

Arnoldus Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Lubecensis.

Nach Lüdke.

**XVII.** Erzbischof Friedrich von Magdeburg publicirt das Verbot des Cardinal-Legaten Nicolaus von Cusa in Bezug auf die Verehrung des heiligen Blutes, im Jahre 1452.

Vniuersis et singulis Christi fidelibus, per prouinciam nostram Magdeburgensem, et praesertim per Dioeceses Havelbergens. et Halberstadens. vbilibet constitutis, ad quos praesentes nostrae literae peruenierint, Fridericus Dei gratia sanctae Magdeburgensis Ecclesiae Archiepiscopus, Primas Germaniae,

Executor ad infra scripta a Reuerendissimo in Christo patre et domino, domino Nicolao tituli Sancti Petri ad vincula, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Presbytero Cardinali, Apostolicae sedis per Alemanniam Legato, per prouinciam nostram specialiter deputatus Salutem et charitatem in domino sempiternas. Literas eiusdem Reuerendissimi in Christo patris domini Legati, eius vero sigillo oblongo cerae rubeae glaucae impressas, cum chordulis rubeis more suo solito sigillatas, sanas et integras non vitiatas, non cancellatas, nec aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, dudum nobis praesentatas, reuerenter, vt decuit, recepisse noueritis, huiusmodi sub tenore. Nicolavs miseratione diuina tt. Sancti petri ad Vincula, sacrosanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis, Apostolicae sedis per Alemanniam Legatus, Vniuersis et singulis Reuerendissimis ac Reuerendis patribus, et venerabilibus viris, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Praepositis, Plebanis, Viceplebanis, Curatis et non Curatis, Presbyteris et Clericis, tam Regularibus quam secularibus per Alemanniam vbilibet constitutis, Salutem in domino sempiternam.

Hoc maxime ad nostrum scimus spectare officium, quod omnia quae quouis modo puritatem Orthodoxae fidei, etiam sub quacunque specie religionis offendere possent, diligentissima cura eradiceamus, cum eius summi Pontificis, licet immeriti, vices agamus, qui a Deo principaliter custos fidei extat deputatus. Sane multis probatissimorum virorum relationibus, et visibili experientia comprobauimus, fideles ad multa loca nostrae legationi subiecta concurrere ad adorandum Christi Dei nostri preciosum cruorem quem in nonnullis transformatis hostijs speciem rubedinis habere arbitrantur. Attestantur autem verbis suis, quibus communiter talem rubedinem, Christi cruorem nominant, se sic credere et adorare, et quia Sacerdotes, qui ob pecuniarum quaestum, ista non solum fieri permittunt, sed etiam, vt sic credant et adorent, per miraculorum publicationem, populum alliciunt et sollicitant. Nos igitur, qui rem tam perniciosam, et nostrae fidei contrariam, sine Dei maxima offensa sub silentio pertransire non possumus, cum corpus Christi glorificatum, sanguinem glorificatum in venis glorificatis penitus inuisibilem habere, Catholica fides nos instruat. Ad tollendam omnem occasionem, per quam simplex vulgus taliter seducitur, praesentium tenore, autoritate qua fungimur, statuimus et ordinamus, quod, vbiunque tales hostiae transformatae reperiuntur, per omnes prouincias Alemanniae, nostrae legationi subiectas, statim postquam ad noticiam sacerdotum, qui locis illis praefuerint, haec nostra ordinatio perducta fuerit, ab vltiore publica ostensione transformatarum hostiarum penitus cessent, et nequaquam amplius palam populo miracula publicent, aut signa plumbea ad instar transformatarum hostiarum fieri permittant, sed ipsas transformatas hostias potius per sacerdotem celebrantem sumi in communionem praecipiant, quam sacratissimam Eucharistiam in spiritualem refectionem nobis diuino munere datam, per specierum corruptionem desinere permittant. Omnem autem locum, in quo post monitionem ab ostensione hostiae transformatae cessatum non fuerit, eo ipso, quod ter ipsa prohibita ostensio continuatur, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, strictissimo supponimus interdicto, quousque Archiepiscopus prouinciae loci illius, vbi inhibita ostensio praesumpta fuerit, habita certitudine de obediendo huic nostrae ordinationi, huiusmodi interdictum duxerit amouendum. Volentes, quod ostensores ipsi post nostram eis insinuatam ordinationem, ab omni officio, quousque ab Archiepiscopo absoluti fuerint, suspensi existant. Pariformiter et sub eadem interdicti latae sententiae poena statuimus et mandamus, omnes tales imagines et picturas ab oculis simplicis vulgi amoueri, ad quas propter figuram visibilem, in suis adorationibus vulgus ipsum, specialius recurrit, et per publicum concursum in figura ipsa se salutem quaerere, verbo aut signo ostendit. Quocirca vobis omnibus et singulis Reuerendissimis dominis Archiepiscopis praefatis praecipimus, vt omnibus vestris suffraganeis hanc nostram ordinationem siue statutum huiusmodi quantocyus in sinuetis, et per prouincias vestras publicari mandetis, vt ad omnium noticiam deducatur, faciatisque eam ab omni-

bus inuolabiliter obseruari. Datum in Halberstadt sub nostro sigillo, die Lunae, quinta mensis Julij, Anno a natiuitate Domini Millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo primo, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini, Domini Nicolai, diuina prouidentia Papae quinti, Anno V.

Quas quidem domini Legati literas praeinfertas ac transfumptas, nec non omnia et singula in eis contenta, sub poenis in eisdem expressis, inter alia Reuerendo in Christo Patri domino Conrado Episcopo, venerabilibusque et religiosis uiris dominis Gerardo praeposito, Henrico priori, caeterisque Canonicis et Capitulo Ecclesiae Huelbergensis, pro se et Clero eorum, per certum curforem et nuncium iuratum debite fecimus praefentari, intimari, publicari, et notificari.

Verum, quia in dicta Dioecesi Huelbergensi, inter alias est Ecclesia Parochialis oppidi Vuilsnack, dicto domino Episcopo Huelbergensi et eius mensae, ut ipse praetendit, incorporata, ad quam singularis et maximus populi adorandi ibidem Domini nostri Jesu Christi preciosum cruorem, quem in nonnullis hostijs, ut dicitur, transformatis, sub specie rubedinis ibi habere arbitrantur, est concursus, sitque dicti domini Legati literis expresse cautum et mandatum, quod ubicunque tales hostiae reperiantur, post praefentationem earundem, debeant per sacerdotem celebrantem in communionem sumi, et de caetero publice non ostendi, nec miracula inde populo publicari, aut signa plumbea ad instar hostiarum huiusmodi inde fieri permitti: alioquin omnem locum, in quo de post ab huiusmodi ostensione hostiarum cessatum non foret, eo ipso, quod ter ipsa prohibita ostensio continuata foret, ex tunc strictissimo Ecclesiastico suppositum interdicto, et ostensores ipsos ab omni Ecclesiastico officio esse suspensos, prout in dictis domini Legati literis latius continetur et habetur. Nihilominus tamen, prout multorum etiam fide dignorum relatione percepimus, post publicationem, insinuationem et notificationem literarum praedictarum in memorato loco Vuilsnack ab huiusmodi ostensione hostiarum, non est cessatum, sed ipsa prohibita ostensio etiam plus quam ter continuata ac temere dictis domini Legati ac nostris literis per dominum Petrum Francken Rectorem dictae Ecclesiae parochialis in Vuilsnack, et Nicolaum Witten Capellanum, ac alios Capellanos dictae Ecclesiae temere contrauentum, in magnum sedis Apostolicae ac Legati eiusdem praediudicium, statutorumque et ordinationum praedictarum contemptum, ac in animarum suarum periculum non mediore.

Nos vero Fridericus Archiepiscopus, Primas et Executor praedictus, cupientes dicti domini Legati literas, et in eis contenta, per prouinciam nostram ubilibet inuolabiliter obseruari, et transgressores huiusmodi debita proinde animaduersione punire, productis primitus coram nobis nonnullis testibus fide dignis ad informandum animum nostrum de et super non tuto accessu ad dictum oppidum Vuilsnack, et eius Ecclesiam Parochialem, ipsisque testibus in forma iuris receptis, iuratis et diligenter examinatis, Et quia per diligentem informationem testium praedictorum reperimus, ad praefatum locum Vuilsnack et eius Ecclesiam, accitandorum huiusmodi hospitia seu domicilia, pro huiusmodi executione fienda, tutum non patere accessum: Idcirco autoritate nostra praedicta per hoc praefens publicum Edictum in nostrae Magdeburgensis ac Halberstadtensis Ecclesiarum Cathedralium, nec non Ecclesiae parochialis oppidi Werben Halberstadtensis Dioecesis portis seu ualuis per quemcunque Notarium publicum ad hoc requisitum, affigendum et publicandum, dictos dominos Petrum Francken Plebanum, Nicolaum Witten Capellanum ac alios Concapellanos praedictos, omnesque alios et singulos sua communiter vel diuisim interesse putantes, tenore praesentium peremptorie sic citamus et requirimus, quatenus uicesimo die post executionem et affixionem praesentium, si iuridica fuerit, alioquin prima die iuridica extunc immediate sequente, coram nobis Calvis in curia habitationis nostrae hora Vesperarum compareant in iudicio legitime coram nobis, ad docendum, se praefati Domini Legati ac nostris literis huiusmodi realiter et cum effectu paruiffe, seu ad uidendum et audiendum produci, recipi et ad iurandum admitti nonnullos testes de et

super dicta trina prohibita continuata ostensione, et praedictarum Domini Legati ac nostrarum literarum transgressione, ac ad videndum et audiendum, locum ipsum Wilsnack ob id strictissimo Ecclesiastico interdicto suppositum fore, ac ipsos ostensores praedictos ab omni officio Ecclesiastico suspensos fore declarari, et vt tales publice denunciari, mandari, vel ad dicendum, et causas si quas habeant rationabiles, quare praemissa fieri non debeant, allegandum, nec non sub eisdem modo, forma, poenis moneatis et requiratis praefatum Dominum Conradum Episcopum Havelbergensem, quem et nos praesentibus sic requirimus et monemus, quatenus adhuc infra duodecim dierum spacium executioni et affixioni praesentium proximum, quem terminum sibi pro peremptorio termino, monitione Canonica, praefigimus et assignamus sub interdicti ingressus Ecclesiae, alioquin illis elapsis, infra alios duodecim dies sub suspensionis ab officio: sin autem illis elapsis adhuc infra alios XII. dies extunc immediate et successue sequentes, sub excommunicationis poenis praefati domini Legati et nostrarum literas ac omnia et singula in eis contenta, ab vniuersis et singulis Presbyteris, Clericis, Curatis et non Curatis, caeterisque clero et populo per dioecesim suam vbilibet, et signanter in loco Wilsnack constitutis, ipsas literas sub poenis in eis contentis, mandet et faciat inuiolabiliter obseruari. Alioquin citetis eundem, quem et nos praesentibus sic citamus, quatenus prima die iuridica post lapsum dierum triginta sex dierum proxima, coram nobis Calvis in curia habitationis nostrae hora Vesperarum compareat in Iudicio legitime coram nobis, ad docendum se dictis Domini legati ac nostrarum literis realiter et cum effectu paruisset, alioquin ad videndum et audiendum se dictas poenas incidisse declarari, et vt talem publice denunciari, mandari, vel ad dicendum et causas rationabiles si quas habet, quare praemissa fieri non debeant, allegandum: Certificantes nihilominus dictum Dominum Conradum Episcopum, nec non Dominum Petrum Francken Plebanum in Wilsnack, ac alios supra dictos, quod siue in dictis ipsis praefixis terminis comparuerint, siue non, nos nihilominus, prout de iure fuerit procedendum in negotio huiusmodi, ipsis alijs minime quam in valuis Maioris Ecclesiae nostrae Magdeburgensis praedictae citatis, etiam ad eorum declarationem et alias poenas procedemus, citatorum ipsorum contumacia seu absentia in aliquo non obstante. Loca autem valuarum seu portarum Ecclesiarum praedictarum tanquam publica et idonea ad huiusmodi nostram citationem exequendam et publicandam, ad instar edictorum publicorum, quae olim in Albo praetorio scribebantur, duximus eligenda, quae praesentem nostram citationem suo quasi sonoro praeconio et patulo indicio publicabunt, in quibus huiusmodi nostram citationem decreuimus et decernimus publicandam, ne praenominati citati de praemissis ignorantiam aliquo modo praetendere valeant seu allegare, cum non sit verisimile, apud ipsos remanere incognitum, quod tam patenter et notorie extat publicatum. Volentes nihilominus et autoritate nostra decernentes, quod haec praesens nostra citatio modo praemissa executi et publicata, dictos citatos taliter arceat et astringat, ac perinde valeat, ac si in proprijs personis citati essent, et praesens huiusmodi nostra citatio eorum cuilibet fuisset intimata et publicata. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium praemissorum, praesentes nostras literas exinde fieri, et per Notarium publicum nostrum infra scriptum subscribi et publicari mandauimus, nostrisque sigilli iussimus et fecimus appensione communiti. Datum et actum in curia nostra Calvis, sub Anno a Natiuitate Millesimo, quadringentesimo, quinquagesimo secundo, Iudictione quinta decima, die vero Sabbati octaua mensis Ianuarij, pontificatus sanctissimi in Christo patris et Domini nostri, domini Nicolai diuina prouidentia papae Quinti anno eius quinto, praesentibus ibidem honorabilibus viris, dominis Johanne Grone et Johanne Smedt clericis Hildeshemensis ciuitatis, et moguntinensis dioecesis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Bernardus Beker clericus Osnaburgensis Dioecesis publicus Apostolica et imperiali auctoritatibus Notarius: Quia praesenti processui et censuris in eodem contentis, decreto ac fulminationi,

omnibusque alijs et singulis praemissis, dum sic vt praefertur, per praefatum Reuerendissimum in Christo patrem et dominum, dominum Fridericum Archiepiscopum, primatem et Executorem, ac coram eo fierent et agerentur, vna cum praenominatis testibus interfui, eaque sic fieri vidi et audiui: Ideo praefens publicum Instrumentum manu alterius fideliter conscriptum exinde confeci, subscripsi, et in hanc publicam formam redegi, signoque, quo autoritate Apostolica praedicta vtor, et nomine meis solitis et conuetis, vna cum eiusdem domini Episcopi, primatis et Executoris appensione sigilli signavi et communiui, Rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum praemissorum.

Radh Lüdffe.

**XVIII.** Pabst Nicolaus V. hebt die Excommunication des Bischofs von Havelberg und des Erzbischofes von Magdeburg wegen der Wilsnacker Streitigkeiten auf und beauftragt drei Commissarien dem Erzbischofe Genugthuung zu verschaffen, im Jahre 1453.

Nicolaus Episcopus, Servus Servorum Dei, venerabilibus fratribus Misnensi et Merseburgensi Episcopis, ac dilecto filio Praeposito Sanctorum Simonis et Judae Goslariensi, Hildesemensis dioeceseos, salutem et Apostolicam benedictionem. — Sane dudum postquam nos Rectori Parochialis Ecclesiae, in Wilsnack Havelbergenfis dioeceseos pro tempore existenti, certis tunc pervasionibus moti concesseramus, quod in eadem Ecclesia, in qua tres hostiae transformatae conservari dicebantur, pro incremento devotionis fidelium ad eam concurrentium apud dictas hostias sive locum, ubi illas condecorate reponi contigerit, alia consecrata hostia in vasa vel Crystallo congruenti, quotiens ipsi Rectori videretur, poni et fidelibus ipsis ostendi valeret, et postmodum dilectus filius noster Nicolaus t. t. S. Petri ad vincula Presbyter Cardinalis, tunc noster et Apostolicae sedis in illis partibus legatus, inter alia statuerat et ordinaverat, quod ubicunqve tales transformatae hostiae reperirentur, per omnes provincias legationis suae statim postquam statutum et ordinatio hujusmodi ad notitiam Sacerdotum, qui illis locis praeesent, deducta forent, ab ulteriori publica ostensione transformatarum hostiarum hujusmodi penitus cessarent, diversis censuris et poenis in secus facientes et eorum loca adjectis, inter venerabiles fratres nostros, Fridericum Archiepiscopum Magdeburg, qui in sua Provincia statuti et ordinationis hujusmodi executioni per dictum Cardinalem, tunc Legatum, deputatus erat, et Conradum Episcopum Havelberg, ex eo, quod idem Archiepiscopus statutum et ordinationem praedicta exequendo praefatas transformatas hostias in dicta parochiali Ecclesia ut dicitur conservatas sub poenis et censuris praedictis de cetero ostendi prohibuerat, ipsaqve statutum et ordinationem observari mandaverat, nec non praedictus Episcopus, cujus Episcopali mensae dicta parochialis Ecclesia perpetuo unita et annexa fore asseritur, executioni et mandato hujusmodi se opposuerat, orta exitit materia quaestionis, ex qua tandem vt intelleximus ad hoc devenit fuit, quod Archiepiscopus praefatum Episcopum excommunicationis sententiam et alias poenas in dictis statuto et ordinatione contentas incidisse, et praefatam Ecclesiam parochialem Ecclesiastico interdico suppositam fore declaravit. Ex adverso vero idem Episcopus, asserens per praemissa sibi ab ipso Archiepiscopo graves fuisse injurias irrogatas, super hoc petendo Archiepiscopum ipsum compelli ac condemnari ad praestandam sibi satisfactionem debitam ratione injuriarum hujusmodi coram dilecto filio Theoderico Steckow Praeposito Ecclesiae Brandenburgensis, Conservatore, ut dicebat praefatus Episcopus, contra inferentes sibi in bonis ac rebus et juribus suis molestias vel jacturas, per literas